

Muiderberg, 31 mei 1965

Burgemeester en Wethouders
van Etten en Leur.

onderwerp: gemeentevlag

Het valt ons op, dat uw gemeente zich nog steeds niet heeft geschaard in de rij van vlagvoerende gemeenten. Uw zich zo sterk industrialiserende gemeenschap, met het zojuist heropende station der spoorwegen, en zijn grote prestaties ook op kultureel gebied mag ons inziens niet achterblijven waar het gaat om het insigne der gemeente, dat naast het eigen wapen in zo bijzondere mate geëigend is, gebezigt te worden door burgerij en zakenleven.

In de Baronie van Breda wordt u omringd door sedert langer tijd vlagvoerenden, zoals: Rucphén (25/4/1949), Rijsbergen (26/5/1962), Breda (11/6/1952), Prinsenbeek (11/10/1963), Terheijden (25/4/1963), Zevenbergen (27/4/1959). Bij gemeenteraadsbesluit werden hier officieel vlaggen ingesteld.

Onze Stichting heeft zich tot doel gesteld een juist gebruik van de insignia der overheid te bevorderen, o.a. door het geheel belangeloos adviseren ter zake van ontwerpen voor gemeentevlaggen. Ook uw college bieden wij graag onze medewerking aan ter voorbereiding van uw eventuele voordrachten aan de Raad.

Met veel interesse zien wij uw reactie tegemoet.

STICHTING VOOR PANISTIEK EN HERALDIEK
Voor het Bestuur,

Kl. Sierkema, voorzitter

Bergen op Zoom, 13 april 1966.

Zeer geachte Heer Lohmann,

Met beleefde dank doe ik u hierbij toekomen de van u geleende aanvullingen van de archiefwet.

Ongevraagd, en dus zonder verplichting uwerzijds gaat tevens hierbij een schetsontwerp voor een gemeentevlag van Etten en Leur.

Uiteraard zijn de oude wapenkleuren aangehouden- geel en blauw zouden verwarring opleveren o.a. met een eventuele vlag van de buurgemeente Hoeven, die eveneens een burcht in zijn wapen voert. Ook Terheijden, Teteringen, Rijsbergen en Zundert (en nog vele andere Brabantse gemeenten) voeren gouden figuren op een blauw veld.

Bij de aanvraag om registratie van deze vlag zal de Hoge Raad van Adel terecht wijzen op de mogelijkheid om de wapenkleuren van de gemeente te verbeteren. Ik zie echt niet in, waarom een vooruitstrevende en tegelijk historisch bewuste gemeente als Etten-Leur dit niet doen zou. Overigens is de H.R.v.A. -zie het precedent Rijsbergen- na pertinen te weigering van de gemeente bereid, ook een vlag in de oude kleuren te registreren, zonder dat de kleuren van het gemeentewapen worden veranderd. Voor het overige moge ik wijzen op de goede aanwijzingen, die zijn vervat in het uitvoerige artikel "gemeentelijk vlagvertoon in de praktijk van onze tijd" door K.Sierksma in het Tijdschrift voor Overheidsadministratie 1960, afl.16, nr. 782, blz. 447-452.

Mijn ontwerp is geheel in overeenstemming met de regelen, die aan een goede vlag gesteld kunnen worden. Enerzijds wijzen burcht en kleuren op de historische tradities van de gemeente, terwijl anderzijds het patroon van de vlag welbewust de moderne levensstijl van deze vooruitstrevende gemeente accentueert.

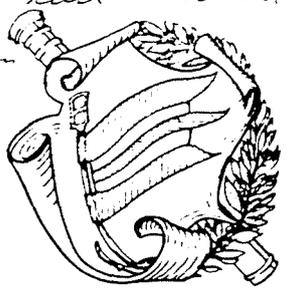
Wellicht kan mijn ontwerp aldus dienen als basis voor een verder beraad uwer gemeente over haar symbolen.

Met beleefde groeten en hoogachting,

Uw dw.

*in een gemeenbeslag van Etten-Leur. Wilt u het een laten? Ik zal er over
 bezellen. De filosofie komt te betekenen*

HUIS "MIDGAARD"
 AAN DE BRINK NR 36
 MUIDERBERG

FOUNDATION FOR
 BANNERISTICS AND
 HERALDRY

STICHTING VOOR BANISTIEK EN HERALDIEK

NEERLANDS		ald chefs	dr. C.B.
telefoon (02942) 1470	bank: amro	Bussum	
voorzitter	KL. SIERKSMA		
bespreken			
afwijzen			
pers. rapport			
gezien ald.			

27 mei 1966

Burgemeester en Wethouders
 van Etten en Leur

Uw brief van 23 mei jl. betreffende gemeentewapen en -vlag.

Het verheugt ons, dat ook uw gemeente zich eerlang zal scharen in de rij van vlagvoerende gemeenten. Uw bovengeciteerde brief geeft ons aanleiding tot het volgende commentaar.

Wapen. Inderdaad zou het mogelijk zijn, de Kroon te verzoeken, herstel van de oude kleuren toe te staan. Voor verschillende gemeenten hebben wij de daartoe benodigde stukken in concept opgesteld en heeft dit tot concrete resultaten geleid. Wij zouden u derhalve ook kunnen adviseren, waartoe u ons wel inzage zult willen verstrekken van het rapport terzake van drs. C. Lohmann; wij kunnen dit dan vergelijken met de in onze documentatie berustende gegevens.

Op een belangrijk punt willen wij u echter bij voorbaat attenderen: de procedure voor wapenverbetering vergt doorgaans nogal wat tijd en u zult dus na het verzoek tot de Kroon te hebben gericht, wel enig geduld moeten oefenen.

Vlag. In verband hiermede bestaat echter geenszins de noodzaak, te wachten met de instelling van een gemeentevlag, welke instelling immers geheel tot de competentie van de Raad behoort. Er zijn wel meer gemeenten in ons land, waar de vlag de oude kleuren draagt en wapenverbetering nog op zich laat wachten (dit was bijv. het geval bij Hemelum Oldeferd). In enkele gevallen zelfs is geen wapenverandering toe gestaan, maar wordt alleen in de vlag het oorspronkelijke kleurenbeeld bewaard (bijv. bij Ameide het geval).

Dan vraagt u ons advies over het door de Heer W. van Ham uit Steenberg en aan u verstrekte ontwerp. Wij zouden daarbij het volgende willen memoreren: Etten genoot voorheen - net als Roozendaal en Oosterhout - een vergaande zelfstandigheid. Als vrijheden hadden deze plaatsen rechten van stedelijke aard (onafhankelijkheid van Breda!). Het is dus alleszins toe te juichen een vlagmodel te kiezen, dat afwijkt van het gebruikelijke banenpatroon.

Waar echter wordt nagestreefd, een historisch gegeven vast te houden in de vlag, gaat onze voorkeur enigszins in een andere richting. Wij zouden namelijk er de voorkeur aan geven, dat uw gemeente een vlag ging voeren, waarin de vroegere drieëenheid (die men ook in het wapen terugvindt) van Etten, Leur en Sprundel tot uitdrukking komt.

Mogelijk heeft de ontwerper dit ook op het oog gehad, toen hij een driehoek in de rode vlag plaatste. In de praktijk van het vlaggen blijft echter niets meer van deze driehoek zichtbaar. (Denkt u zich in, wat er gebeurt met bijv. een torenvlag van 2 meter breed en 6 of meer meter lang!). Zoudt u het principe van dit ontwerp willen handhaven, dan is de voorkeur te geven aan een gelijkzijdige driehoek. Omdat dan het rood in de vlucht te veel gaat overheersen, zou deze het patroon kunnen dragen van de Brabantse vlag, nl. rode en witte blokken in een onbepaald aantal.

Persoonlijk echter zouden wij nog liever een rode vlag zien, waarop over de gehele lengte verdeeld drie forse witte burchten staan afgebeeld.

NIET VOOR

NEEN
 MOOL VOORUITG (ZIE OOK NIEUWFLAL COPANA)
 ANERE
 SLACGEN
 A MOA
 BEKER
 NIET
 INVERE

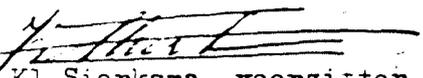
In elk geval zou de burcht in heraldische vereenvoudiging toch het grondpatroon moeten hebben van de burchten of kastelen, in Brabant in zwang, waartoe wij wel de medewerking kunnen inroepen van de Stichting Kastelen Documentatie. (Ook voor de gemeente Gendt is daaruit een fraaie vlag voortgekomen).

Samenvattend mogen wij u mededelen:

1. Wapencorrectie is zeker mogelijk en o.i. ook gewenst. De aanvraag daartoe willen wij met u voorbereiden. De procedure zal waarschijnlijk veel tijd vergen.
2. De instelling van een gemeentevlag behoort tot de competentie van de Raad en kan dus onafhankelijk van eventuele wapencorrectie geschieden.
3. Het vlagontwerp Van Ham is goed, doch, behoeft enige praktische correctie t.a.v. de afmetingen van de driehoek en de vormgeving van de burcht. Ook een variant met het Brabantse blokpatroon als basis is mogelijk.
4. Onzerzijds zouden wij liever een ontwerp zien met 3 burchten, aldus aansluitend bij de historische situatie. Desgewenst verzorgen wij voor u een tekening in kleur.

Met belangstelling zien wij uw verdere berichten tegemoet, of wij u wellicht nog verder van dienst kunnen zijn. Inmiddels betuigen wij u ons bijzonder respect.

Voor de Stichting,

Kl. Sierksma, voorzitter.

Bijlage: 1 ontwerpschetsje Van Ham

Zeer Geachte Heer Lohmann,

In aansluiting op ons telefoongesprek van heden, wil ik, zoals afgesproken, schriftelijk reageren op de aanmerkingen in de brief van de heer Siersksma van 27 mei 1966, voor zover het de vlag betreft.

a) Ik heb met de driehoekvorm helemaal niet willen teruggrijpen op een vroeger bestaande drie-eenheid Etten-Leur-Sprundel. De driehoek in mijn ontwerp is op de eerste plaats esthetisch bedoeld, en vervolgens als symbool van de "vooruitgang" in de gemeente, terwijl het kasteel uit het oude wapen het "verleden" verzinnebeeldt. De suggestie van de drie-eenheid gaat niet op, daar Sprundel al 150 jaar niet meer tot Etten behoort. Geen gemeentepolitiek in de vlaggenkunde s.v.p.

b) Het argument van de torenvlag is ver gezocht; dan zouden alle vlaggen met overstekende driehoeken onbruikbaar zijn. Bijvoorbeeld onze luchtmachtvlag, de vlag van Amerikaans Samoa enz. Een witte driehoek op een achtergrond van rood-witte blokken zou enerzijds de voor de Hoge Raad van Adel moeilijk te verteren Brabantse blokkenvlag opleveren, waarvan we juist in de gemeentevlaggen af willen, anderzijds zal de witte driehoek, waar zij aan de witte blokken grenst een merkwaardige uitgetande vorm opleveren, die herinnert aan de in de duitsse heraldiek beruchte problematiek van het "Nesselblatt", en bovendien nog esthetisch onverantwoord zijn. (Zie schets).

c) Een rode vlag met witte blokken zou een omkering van de kleuren van het nieuw vast te stellen wapen geven; S. zal wel bedoelen wit met drie rode burchten (volgens het oude wapen). Mag ik u dan attenderen op het feit dat de niet zo ver afgelegen gemeente Zevenbergen eveneens wit met rode figuren voert?.

d) Het is sinds de 17de eeuw een geliefkoosde habitus, ^{van} de oude wapens een topografische uitleg te geven. In de moderne heraldiek worden zeker topografische elementen ingevoerd, doch het is nog maar de vraag, of zulks bij oude wapens als dat van Etten past. Overigens bestaat van het Ettens kasteel slechts een rekonstruktie, die gedeeltelijk op fantasie berust, anderdeels is gebaseerd op een oude tekening, die zijn betrouwbaarheid nog te bewijzen heeft. Van Sprundel is het de vraag, of er ooit een burcht heeft bestaan. Te Leur is zulks zeker niet het geval geweest. Bovendien is Etten geen kasteel eigenaar, zodat een vlag met plattegrond hier niet past.

Naar aanleiding van het onder 4. gestelde leg ik er nogmaals de nadruk op, dat er te Etten nooit drie burchten hebben bestaan, dat zulks in het historisch wapen buitengewoon twijfelachtig is (familiewapen van Etten!), zodat van een historische situatie zeker niet gesproken mag worden.

Resumerend beveel ik mijn ontwerp nogmaals in uw welwillende overweging aan. Overigens sluit ik hierbij nog een ontwerp van andere vormgeving in, dat echter op dezelfde principes berust als het oorspronkelijke. Daarbij ligt de klemtoneel dus op de symboliek en niet op de topografie.

Overigens verblijf ik,
met de meeste hoogachting,

T burchten

18 oktober 1966

Burgemeester en Wethouders
van Etten en Leur

betreft: gemeentevlag
uw brief van 23 mei jl. en ons antwoord d.d. 27 mei.

Met veel genoegen bevestigen wij u, dat wij zaterdag jl. , 15 oktober op uw uitnodiging een uiterst vruchtbaar gesprek hebben gehad met de Heer Streekarchivaris, in tegenwoordigheid van de Heer Van Han, de tekenaar van de eerste vlagontwerpen voor uw gemeente.

Wij waren zodoende in de gelegenheid, alle facetten grondig onder de loep te nemen en tegen elkaar af te wegen, welk ontwerp uiteindelijk ook door ons zou kunnen worden ondersteund.

Inderdaad zijn wij het volledig eens geworden voor het eerste ontwerp van de Heer Van Han.

De beweegredenen die ertoe geleid hebben, dat wij aldus terugkomen op ons advies van de 27ste mei, worden voldoende geargumenteed in een rapport ter zake, dat door de Heer Iohman namens ons drieën aan u zal worden overgelegd.

Ter plaatse in Etten bijeengekomen viel het ons op, dat aan het zo mooi gerestaureerde gemeentehuis helaas een zo on-nederlandse vlaggestok is bevestigd. In de eerste plaats behoort een Nederlandse vlaggestok niet een manchet te dragen in de kleuren rood-wit-blauw, doch geheel wit te zijn, ofwel een geslingerde beschildering te vertonen in de gemeentekleuren, in dit geval dus rood en wit.

In de tweede plaats echter is de vlaggestok schuin uit de gevel gestoken, een wijze van plaatsing die is overgenomen en herinnert aan de tijd van de Franse Bezetting !

Een Nederlandse vlaggestok hoort van een zo hoog mogelijk punt horizontaal uit de gevel te worden gestoken, zodat een daaraan bevestigde vlag loodrecht neerhangt. Wij geven u in overweging deze verbetering alsnog tzt te doen uitvoeren.

Ook mogen wij u nog adviseren, een niet te kleine vlag voor het gemeentehuis aan te schaffen. Aan een stok als thans gebezigd behoort een vlag gehesen te worden, waarvan de hoogte langs de stok iets minder dan $\frac{1}{2}$ de totale stoklengte is, en de lengte van de vlag wordt bepaald door de diagonaal, die vanaf de top van de stok hoort te reiken tot plm. 2.50 vanaf de begane grond (in uw geval: vanaf het bordes).

Bij een horizontaal uitgestoken vlaggenast geldt eenzelfde hoogte en is de lengte zo groot, dat de vlag uithangt tot 2.50 m vanaf het bordes. Een eventuele wimpel (in oranjekleur; in geel-witte kleur) heeft een lengte die gelijk is aan de diagonaal van de vlag.

Intussen hopen wij, dat thans spoedig uw Raad kan besluiten tot instelling van een eigen vlag. Zodra zulks het geval is, zullen wij u een eenvoudig vlagprotokol toezenden voor een juist gebruik van de gemeentevlag.

Voor de Stichting,

Kl.Sierksma, voorzitter

Gemeente Etten en Leur

Aan burgemeester en wethouders.

Onderwerp: gemeentevlag

Etten-leur, 20 januari 1966

leus 1967!

Op zaterdag 16 oktober l.l. heeft op verzoek van uw voorzitter een bespreking plaats gevonden tussen de heer Kl. Sierksma, voorzitter van de Stichting voor Banistiek en Heraldiek, de heer W. van Ham, vlaggedeskundige (en assistent bij het gemeentearchief van Bergen op Zoom), en ondergetekende. Uitgangspunt was het ontwerp voor een gemeentevlag dat de heer van Ham heeft gemaakt en het commentaar dat de heer Sierksma daarop heeft gegeven in zijn schrijven van 27 mei 1966.

Zoals laatstgenoemde intussen reeds in zijn schrijven van 18 oktober l.l. ^{+van} heeft medegedeeld, was het resultaat van de bespreking dat hij zich heeft kunnen verenigen met het ontwerp van Ham (een rode vlag met een witte overstekende driehoek en daarin een rode burcht), dat ik in mijn advies d.d. 27 april 1966 aan uw college heb aanbevolen.

Hetgeen ik in mijn rapport d.d. 5 augustus 1966 naar aanleiding van bovengenoemd commentaar van de heer Sierksma heb uiteengezet, heb ik in de bespreking van 16 oktober uitvoerig toegelicht en verduidelijkt. De voornaamste punten waren:

1. Er is geen bewijs dat de drie burchten in het gemeentewapen verband houden met drie kastelen die er in Etten geweest zouden zijn of dat het drietal zou herinneren aan de drie dorpen waaruit de gemeente vóór 1811 bestond. De heer Van Ham heeft met de driehoek in zijn ontwerp geenszins een reminiscentie aan een vroegere drieledigheid van de gemeente op het oog gehad.
2. Er is geen reden om voor Etten-Leur een uitzondering te maken op de regel dat niet het gehele wapenschild, maar slechts een enkel heraldisch symbool in de vlag behoort te worden opgenomen.
3. De oorspronkelijke gemeentelijke kleuren rood en wit kunnen in de vlag toegepast worden, ook al zou het gemeentewapen niet gewijzigd worden. Hierbij teken ik aan dat de heer Sierksma geen overwegende bezwaren heeft tegen de sinds 1817 gebruikte kleuren, geel en blauw, en dat het gebruik van rood en wit als vlaggekleuren vooral wordt voorgestaan door de heer Van Ham en ondergetekende.

Nadat over deze punten overeenstemming bereikt was, kwam de vormgeving ter sprake. De heer Van Ham legde zijn tweede ontwerp op tafel (een witte ruit met rode burcht), dat ik bij mijn rapport d.d. 5 augustus 1966 heb gevoegd, maar waarvan de heer Sierksma nog geen kennis had kunnen nemen.

Laatstgenoemde toonde nu voor dit ontwerp een voorkeur: een ruit zou beter dan een driehoek de veelzijdige expansie van de gemeente symboliseren en

o.
t. Z
c.

vergadering dd.	B	W	W	S
akkoord				
voor kennisgeving aangenomen				
bespreken				
afwijzen				
eerst rapport				

in de praktijk van het vlaggen, b.v. bij het wapperen van een vlag aan een recht opstaande mast zou een ruit meer zichtbaar zijn dan een driehoek. Behalve deze kwestie werden nog twee suggesties van de heer Sierksma besproken nl. om de gelijkbenige driehoek in het eerste ontwerp-Van Ham door een gelijkzijdige te vervangen en om in het rode gedeelte van de vlag het Brabantse rood-witte blokpatroon toe te passen. Na een vrij langdurige discussie werden wij het er tenslotte over eens dat o.m. om esthetische redenen de voorkeur moet gegeven worden aan ontwerp I, waarin de dynamiek van de gemeente door de gelijkbenige driehoek en de historie door de burcht wordt verzinnebeeld. De heer Sierksma heeft nog toegezegd een tekening te zullen maken voor de juiste vorm van de burcht in de vlag.

In uw vergadering van 18 augustus 1966 is de vraag gerezen of Etten-Leur niet reeds een vlag bezit nl. een die bestaat uit rode en witte blokken (4-horizontale en 4 verticale rijen) met in de bovenhoek bij de stok het gemeentewapen. Dit is echter geen vlag maar een banier, die haar ontstaan te danken heeft aan het initiatief van de vroegere Rijksarchivaris in Noord-Brabant Mr. J.P.W.A. Smit, die in 1935 bij gelegenheid van de viering van het 750-jarig bestaan van 's-Hertogenbosch voor alle Noordbrabantse gemeenten een dergelijke banier heeft ontworpen. Zij waren alle identiek met als enig onderscheidend element het gemeentewapen in de bovenhoek aan de stokzijde. Het rood-witte blokpatroon was ontleend aan de Brabantse vlag. Het was destijds een twistpunt of gemeenten wel gerechtigd waren een vlag te voeren. Om de moeilijkheid te omzeilen had Mr. Smit de vorm van een banier gekozen. Na afloop van de feesten in Den Bosch in 1935 heeft elke gemeente een exemplaar van haar banier ten geschenke ontvangen. Vele gemeenten zijn de banier blijven gebruiken en hebben ze als gemeentevlag beschouwd ofschoon Mr. Smit ze nadrukkelijk niet als vlag had gepresenteerd.

Het principiële bezwaar tegen het voeren van een eigen vlag door een gemeente is thans vervallen. In 1948 heeft de Hoge Raad van Adel een aantal richtlijnen gepubliceerd voor de samenstelling van vlaggen van publiekrechtelijke lichamen en bij aanschrijving van 30 april 1948 heeft de Minister van Binnenlandse Zaken de gemeentebesturen verzocht omtrent het instellen van een vlag het advies in te winnen van de Hoge Raad van Adel. Vele gemeenten zijn sindsdien tot de instelling van een gemeentevlag overgegaan. In Etten-Leur is men echter de banier blijven gebruiken, waarvan zelfs in 1954 nog een nieuw exemplaar is vervaardigd.

In december 1961 heeft de heer Sierksma voor het samenstellen van een boekje over gemeentevlaggen een enquête gehouden. In antwoord op de inlichtingen die hij uit Etten-Leur heeft ontvangen, heeft hij toen in een schrijven aan het gemeentebestuur duidelijk uiteengezet dat Etten-Leur geen vlag bezit. Dit schrijven bevindt zich echter niet in het dossier waarin het thuis hoort. Vandaar dat het misverstand is blijven bestaan, dat gewekt is door het eerste stuk in het dossier: een schrijven aan Gedeputeerde Staten van 4 februari 1938, waarin de hier boven besproken banier als gemeentevlag werd voorgesteld.

Concluderend adviseer ik: het ontwerp-Van Ham I over te nemen en daarover het gevoelen van de Hoge Raad van Adel in te winnen met de gelijktijdige mededeling dat de gemeente voornemens is een verzoek om wijziging van de kleuren van het gemeentewapen aanhangig te maken.

Wat de opmerking van de heer Sierksma in zijn brief van 18 oktober over de beschildering en de stand van de vlaggestok aan het gemeentehuis betreft: ik geloof dat Sierksma de enige is die zich in deze kwestie heeft verdiept en ik weet niet of andere vlaggekundigen het met hem eens zijn.

Ik vermoed dat hij een persoonlijke opvatting poneert. Volgens Van Ham is niet bewezen dat alleen een horizontaal uitgestoken stok echt Nederlands zou zijn. Ook al zou een schuin geplaatste stok een overblijfsel zijn uit de Franse tijd, dan behoeft het nog niet uit den boze te zijn: er is zoveel afkomstig uit de Franse tijd o.a. de burgerlijke stand! Ik ken geen persoon of instantie die hieromtrent als deskundige geraadpleegd zou kunnen worden. Naar mijn persoonlijke smaak komt een vlag aan een horizontale stok beter tot haar recht. Als een horizontale plaatsing aan het gemeentehuis technisch mogelijk is, zou ik om esthetische redenen de wijze van vlaggen die door Sierksma wordt voorgestaan, aanbevelen.

De archivaris,

Dez. feuchte Heer van Klaren,
Heerlijk een fotocopie van de tekening van Sierksma en de afsluiting van
mijn reactie, en anders voor het documentatie. Met vr. gr
Ch.

Aan Burgemeester en Wethouders

Etten-Leur 17-6-1967

Onderwerp: gemeentevlag.

Naar aanleiding van het schrijven van de heer Kl. Sierksma d.d. 9 juni l.l. moet ik na overleg met de oorspronkelijke ontwerper van de vlag het volgende opmerken.

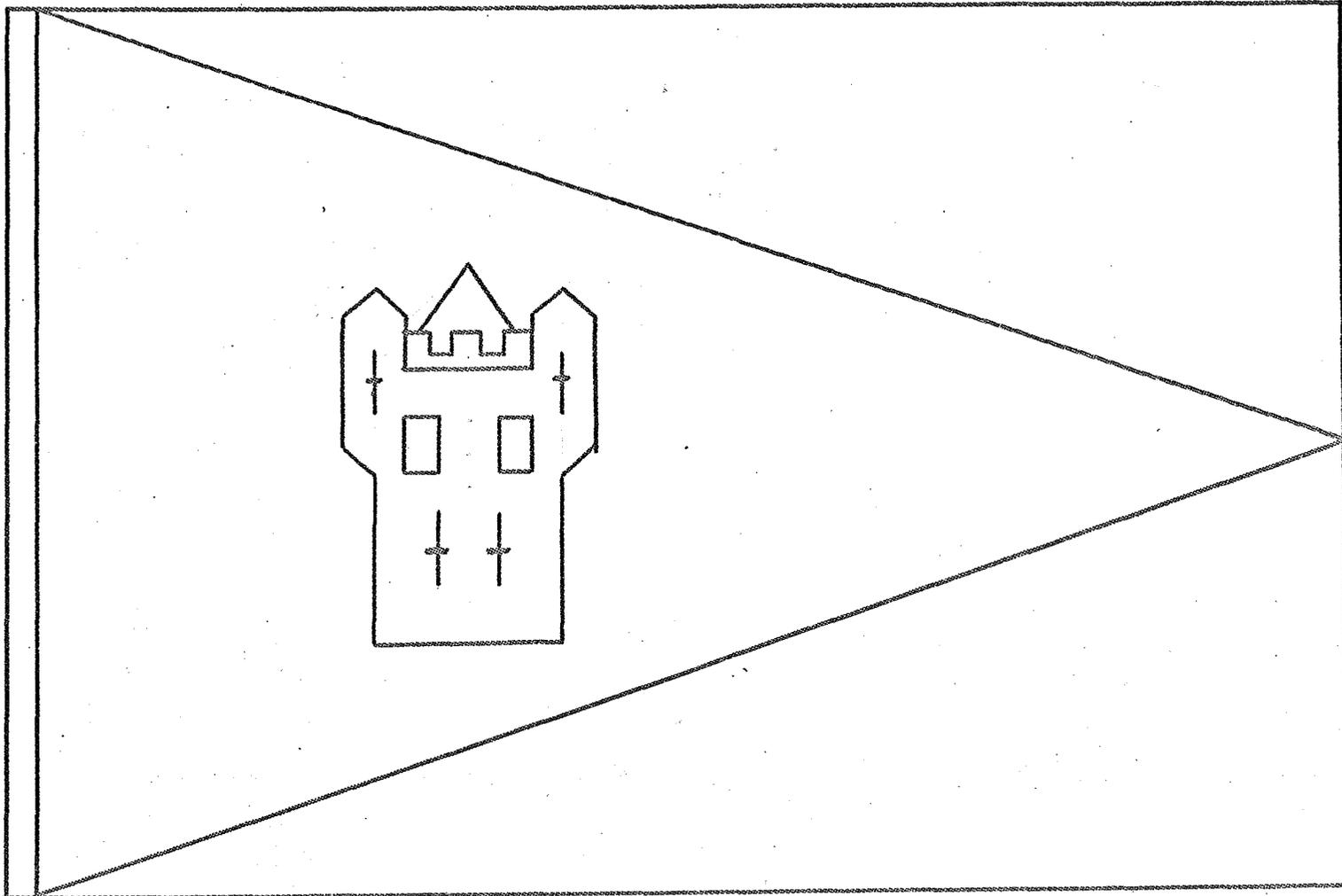
Het embleem in de vlag is ontleend aan het gemeentewapen en moet daarmee wat de vorm betreft zoveel mogelijk overeenstemmen. De tekening van de heer Sierksma wijkt daarvan sterk af. Ik begrijp niet hoe hij deze burcht als een Westbrabantse kan typeren. Er zijn helaas in West-Brabant geen burchten meer en de schaarse afbeeldingen die ~~de~~ van verdwenen burchten bestaan, rechtvaardigen een dergelijke reconstructie geenszins. Sierksma schermt wel met de Nederlandse Kastelenstichting, maar zonder nadere motivering heeft dat niets te betekenen. Ook al zou er werkelijk een Westbrabants burchttype bestaan hebben (wat ik ontken), dan doet dit hier niet ter zake: er moet geen Westbrabantse vlag maar een vlag voor de gemeente Etten en Leur ontworpen worden! Van een burcht zoals door Sierksma getekend is in onze gemeente in ieder geval niets bekend. De enige afbeelding die er van het kasteel van den Houte bestaat, ~~van het~~ geeft iets heel anders te zien. Bovendien is het dubieus of er enig verband bestaat tussen dit kasteel en de burchten in het gemeentewapen. Ik ben steeds meer geneigd dit te betwijfelen, omdat de gemeente het wapen eerst in de 17e eeuw in gebruik heeft genomen.

Hoe het ook zij: in de vlag behoort als historisch element een traditioneel teken opgenomen te worden, in casu een burcht in een eenvoudige vorm, geen speciaal type, zoals in het wapen voorkomt. Het ontwerp van de heer Sierksma zou ik tegenover de Hoge Raad van Adel niet kunnen motiveren.

Toen aan het slot van de bespreking over het ontwerp gemeentevlag op 16 okt. 1966 werd afgesproken dat Sierksma een tekening zou maken van de burcht, is ~~de~~ door de andere gesprekspartners gedacht aan een betere stilering van burcht ~~uit~~ het gemeentewapen met eventuele correctie van enkele details. Wanneer wij vermoed hadden dat er iets geheel anders uit de bus ~~zou~~ komen, zouden wij dat punt toen wel verder besproken hebben. Nu blijkt nogmaals dat Sierksma's kennis van de lokale historie absoluut onvoldoende is.

Er is nu een onprettige situatie ontstaan. Aan de heer Sierksma zou gevraagd moeten worden een tekening te maken van de burcht zoveel mogelijk conform het traditionele teken in het gemeentewapen. Leidt dit niet tot een bevredigend resultaat, dan adviseer ik een verzoek tot het maken van een tekening te richten tot de heer J. van der Drift, Lijsterbesstraat 123 in Den Haag, die door de Hoge Raad van Adel voor het ontwerpen van vlaggen en wapen wordt aanbevolen.

De archivaris

Afschrift bestemd voor Drs. C. Lohmann.

Gemeente Etten en Leur

Aan:
de Stichting voor banistiek en heraldiek,
Voorzitter: de heer Kl. Sierksma,
Huis "Midgaard",
Aan de Brink nr. 36,
te
M u i d e r b e r g .

Uw brief van: 9 juni 1967.

Onderwerp: instelling gemeentevlag.

Etten-Leur, 26 JUN. 1967

No.

Bijl.

In antwoord op Uw brief van 9 juni jl. willen wij U op de eerste plaats dank zeggen voor de bijzonder snelle inwilliging van ons verzoek tot het vervaardigen van een ontwerp voor een gemeentevlag. Met belangstelling hebben wij van het ontwerp kennis genomen.

Gaarne onderstrepen wij de wenselijkheid om bij het verzoek om advies van de Hoge Raad van Adel een motivering van het ontwerp, samengesteld door de streekarchivaris Drs. C. Lohmann, bij te voegen.

Drs. Lohmann heeft evenwel bezwaren tegen het medel van de burcht, dat U adviseert. Hij betoogt, dat een dergelijke burcht in Etten-Leur nooit heeft bestaan en betwijfelt bovendien of er van een Westbrabants burchtype gesproken kan worden. Ook al mocht dit laatste het geval zijn dan is dit volgens hem een onvoldoende motief om een dergelijke burcht in de gemeentevlag op te nemen, omdat de vlag uitsluitend voor Etten-Leur en niet voor West-Brabant bestemd is. Daarbij komt, dat het volgens de archivaris niet vaststaat, dat de burcht die in het gemeentewapen in drievoud voorkomt, verband houdt met een of meer kastelen, die hier vroeger bestaan zouden hebben.

Wij zijn van mening, dat wij de klippen moeten omzeilen en dat het de voorkeur verdient het traditionele teken, zoals het van oudsher in ons wapen staat, dus een eenvoudige burcht, geen speciaal type, als zinnebeeld van het verleden in de vlag op te nemen. Wij vragen ons tevens af of de burcht als hoofdelement niet iets dichter bij de broeking moet staan.

Wij zouden het op hoge prijs stellen, indien U een tekening, zoals door ons bedoeld, zou willen vervaardigen.

Burgemeester en wethouders van Etten en Leur.

De secretaris,

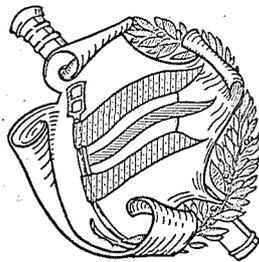
De burgemeester,

o.
t. JC
c.

w.g. M.H.A. Peeters Weem,
locc.

w.g. A.J.A. Oederkerk.

HUIS "MIDGAARD"
AAN DE BRINK NR 36
MUIDERBERG.

Gemeente ETTEN EN LEUR
INGEKOMEN

5 JULI 1967
FOUNDATION FOR
BANNERISTICS AND
HERALDRY

STICHTING VOOR BANISTIEK EN HERALDIEK

NEDERLAND

telefoon: (02942) 1470 bank: amro, bussum

KL. SIERKSMA, voorzitter

3 juli 1967

Burgemeester en Wethouders
van
Etten en Leur.

betreft: instelling gemeentevlag
uw brief van 26 juni 1967

	B	W	W	S	afd. chefs	dir. G.B.
akkoord						
voor kennisgeving aangen.						
bespreken						
afwijzen						
eerst rapport						
gezien a'd. of bur. chiefs						

Ten antwoord op uw bovengeciteerde brief delen wij u na ampele overweging mede, dat wij geen reden zien, af te wijken van het aan u gedane voorstel inzake de vorm van de burcht op de toekomstige gemeentevlag.

Wij baseren ons op de autoriteit ten dezen van de Nederlandse Kastelen Stichting en hebben geen grond dit deskundig advies terzijde te leggen.

Wat u verstaat onder een "eenvoudige burcht, geen speciaal type" is ons niet duidelijk. Door alle eeuwen heen heeft men in de heraldiek juist wel speciale typen getekend, doorgaans aansluitend bij de realiteit (zie o.a. het wapen van Breda en van Domburg), ofwel gefatsoeneerd naar de stijloppvatting der tijd. De burchten in uw gemeentewapen zijn als zodanig dan ook geen burchten, maar verhoogde poortgebouwen, in de verval tijd der heraldiek vorm gegeven.

Wenst u desondanks een willekeurige burcht of poortgebouw op te nemen, dan zouden uw tekenaars mogelijk kunnen putten uit voorbeelden van het boek "Nederlandse Gemeentewapens" van C.Druif (Leeuwarden, 1966).

Inmiddels betuigen wij in afwachting der verdere ontwikkeling ons respect.

Voor de Stichting,

*Mr. Solman
Kaar van advies in
Renn. Coördinatie*

Bergen op Zoom 17 juli 1967

Zeer geachte Heer Lohmann

Hierbij heb ik het genoegen u aan te bieden een overdruk van mijn artikeltje over westbrabantse dorpsplattegronden uit "Brabantia." Met hartelijke dank voor de door u verstrekte gegevens over Oudenbosch, Hoeven en Standdaarbuiten. Zoals u ziet ben ik op de oudste dorpen niet diep inggaan: het artikel zou dan een loutere aaneenschakeling van hyptheses zijn geworden!

Naar aanleiding van de cirkelgang van de Ettense vlag merk ik even op, dat Sieksma nu wel heel erg grof geschut gebruikt. Het is mij niet duidelijk hoe een gerenommeerd heraldicus het gekke heraldische burcht-type een vormgeving van een vervalperiode kan noemen. Hoewel ik de reden wel kan raden.

Etten moet het zelf maar weten: ik zie ze al bij de Hoge Raad van Adel aankomen met een voorstel tot verbetering van het gemeentewapen met conventionele burchten en van een vlag met de gewraakte muiderbergse hersenschim-burcht. Ik garandeer ze dan bij voorbaat een flop.

Met de meest vriendelijke groeten,

foto copie

Gemeente ETTEN - LEUR

HOGE RAAD VAN ADEL

INGEKOMEN

22 FEB. 1968

'S-GRAVENHAGE, 19 februari 1968.
ZEESTRAAT 71b - TEL. 63.85.25. - 18.09.57.

Dossier No. 143/33.

Onderwerp:

Gemeentevlag.

Bijlagen: /.

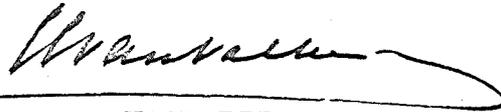
Met verwijzing naar Uw schrijven d.d. 27 september 1967, betreffende nevenvermeld onderwerp, heeft de Hoge Raad van Adel de eer U mede te delen, dat hij zich kan verenigen met het door U aangeboden ontwerp voor een gemeentevlag, hetwelk hierbij wordt geretourneerd.

De beschrijving van de vlag zal dienen te luiden als volgt:

"Een rechthoekige rode vlag, waarvan de hoogte zich verhoudt tot de lengte als 2 : 3, en voorzien van een witte gelijkbenige driehoek waarvan de basis de gehele broekzijde beslaat en de top de daartegenover liggende korte zijde raakt; op het wit een rode geopende burcht met vier kantelen."

De Raad zal t.z.t. gaarne in het bezit worden gesteld van een afschrift van het gemeenteraadsbesluit, waarbij de gemeentevlag officieel wordt vastgesteld, alsmede van een afbeelding in kleuren van de vlag, ten behoeve van 's Raads archief.

DE HOGE RAAD VAN ADEL,

VOORZITTER

Burgemeester en Wethouders

van

ET T E N S L E U R .

	B	W	W	S	nl stok	nl GB
afbeeld.						
voor besloten zaken						
afrekenen						
afrekenen						
afrekenen						
afrekenen						
afrekenen						
afrekenen						

wnd. Secretaris

Handwritten notes and signatures at the bottom of the page, including 'afrekenen' and other illegible scribbles.

Etten-Leur
Gemeente ~~Etten en Leur~~

Aan:
de heer W. van Ham,
Van Hoogendorpstraat 10,
te
S t e e n b e r g e n .

Uw brief van:
Onderwerp:
gemeentevlag.

Etten-Leur, - 8 mrt. 1968
No. Bijl.

Het doet ons genoegen U te kunnen berichten, dat de Hoge Raad van Adel zich blijkens zijn brief van 19 februari j.l. met het door U vervaardigde ontwerp voor een gemeentevlag kan verenigen. De beschrijving van de vlag zal volgens de Hoge Raad dienen te luiden:

" een rechthoekige rode vlag, waarvan de hoogte zich verhoudt tot de lengte als 2 : 3, en voorzien van een witte gelijkbenige driehoek, waarvan de basis de gehele broekzijde beslaat en de top de daartegenover liggende korte zijde raakt; op het wit een rode geopende burcht met vier kantelen."

De definitieve vaststelling van de vlag conform de hiervoor vermelde beschrijving zal in de raadsvergadering van 11 maart a.s. plaats vinden.

Bij Koninklijk Besluit van 17 januari 1968 werd aan onze gemeente tevens een nieuw wapen verleend, waarvan de beschrijving luidt:

" in zilver drie geopende burchten van keel. Het schild gedekt met een gouden kroon met vijftien paarlen."

Het desbetreffende diploma is echter nog niet in ons bezit.

In verband met dit laatste achten wij het gewenst met het verstreken van een opdracht tot het doen vervaardigen van vlaggen te wachten, totdat bedoeld diploma ontvangen is, zodat de vorm van de burcht in de vlag geheel kan worden aangepast aan de vorm van de drie burchten in het wapen.

Voor de door U in deze verleende medewerking willen wij U thans reeds hartelijk dank betuigen.

Bij de officiële ingebruikneming van de vlag, waarvoor ook U uiteraard t.z.t. een uitnodiging zult ontvangen, zullen wij deze dank gaarne met een stoffelijk blijk van waardering onderstrepen.

Burgemeester en wethouders van Etten-Leur.

De secretaris,

De burgemeester,

A.P. Snijders.

A.J.A. Oderkerk.

o.
t. NH
c.

Afschrift

Etten-Leur
Gemeente ~~Etten en Leur~~

Vaststelling gemeentevlag.

De raad van de gemeente Etten-Leur;

gezien het schrijven van de Hoge Raad van Adel, d.d. 19 februari 1968,
no. 143/33;

mede gezien het voorstel van burgemeester en wethouders, d.d. 6 maart
1968, en het advies van de vaste commissie van bijstand voor algemene
zaken;

gelet op artikel 167 van de gemeentewet;

b e s l u i t :

vast te stellen een gemeentevlag, waarvan de beschrijving luidt:

- " een rechthoekige rode vlag, waarvan de hoogte zich verhoudt tot de
- " lengte als 2 : 3, en voorzien van een witte gelijkbenige driehoek, waar-
- " van de basis de gehele broekzijde beslaat en de top de daartegenover
- " liggende korte zijde raakt; op het wit een rode geopende burcht met vier
- " kantelen."

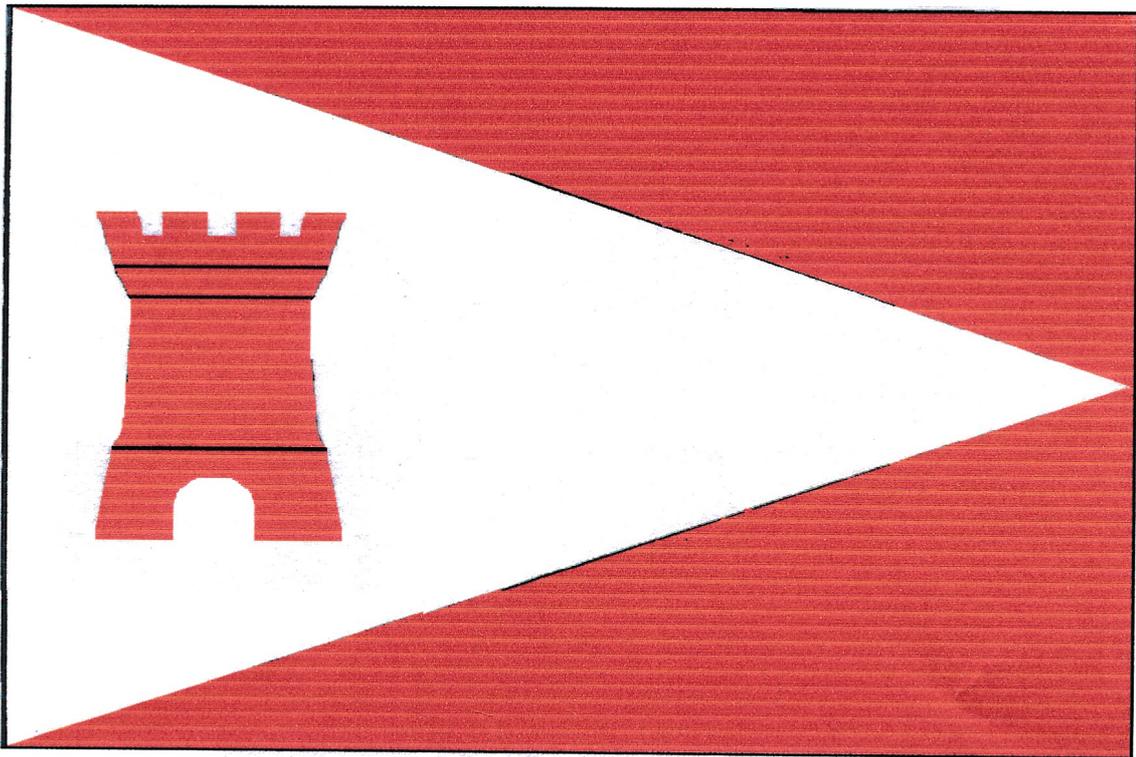
Aldus besloten in de openbare vergadering
van 11 maart 1968

De secretaris,

De voorzitter,

A.P. Sniijders.

A.J.A. Oderkerk.

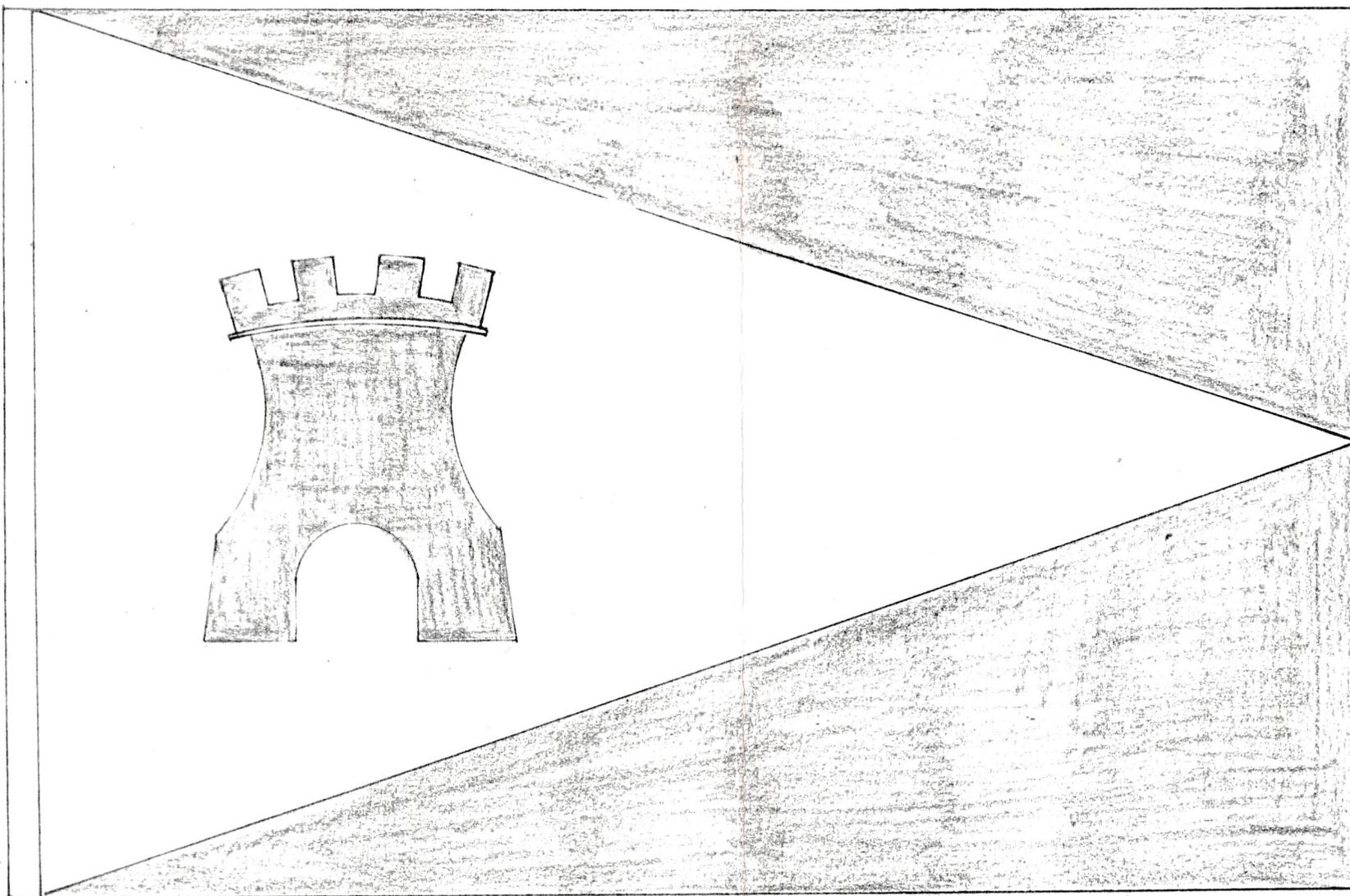

rood met,
 Omschrijving: een witte gelijkbenige driehoek, waarvan de basis de gehele broekzijde beslaat en de top de daartegenover liggende korte zijde raakt; op het wit een rode geopende burcht met vier kantelen. (2 : 3)

Raadsbesluit: 11 maart 1968.

Advies H.R.v.A.: 19 februari 1968, nr. 143/33.

E. 1970

Behoort bij de brief van Burgemeester en Wethouders van Etten en Leur
aan de Hoge Raad van Adel d.d. 2, 5, 10 oktober 1967

Mij bekend,

De secretaris van Etten en Leur,

fotocopie

Gemeente ETTEN - LEUR
INGEKOMEN

13 MAART 1968

Muiderberg, 15 maart 1968

Burgemeester en Wethouders
van Etten-Leur

betreft: gemeentevlag
uw brief dd 8 maart 1968

Graag zeggen wij u dank voor uw bovengeciteerde brief, waarvan wij met interesse hebben kennisgenomen. Het verheugt ons zeer dat alle voorbereidingen thans inderdaad tot resultaat hebben en zullen hebben, dat uw gemeente beschikt over een goed gemeentewapen en een eigen gemeentevlag.

U zult ons toestaan, enkele opmerkingen nog te zenden:

Wij adviseren u dringend, voor de beschrijving in het raadsbesluit niet de formulering over te nemen, die de Hoge Raad van Adel aan u heeft voorgesteld, doch u te conformeren aan de vlagbeschrijving zoals die door de meeste gemeenten thans reeds enkele jaren wordt gevolgd, die internationaal is geaccepteerd door de UNESCO als voorgedragen door de Association Internationale des Etudes Vexillologiques (waarvan ondergetekende voorzitter is).

Deze vlagbeschrijving sluit namelijk meer aan op de praktijk, en is bijvoorbeeld op het punt van verhouding in lengte en hoogte geheel open. U zult namelijk ook zelf worden geconfronteerd met gevallen, waarin de verhouding 2:3 beslist lelijk en onvoldoende is. Reeds aan uw gemeentehuis zoudt u een ander formaat moeten bezigen! (te uwer informatie sluiten wij een publikatie over dit punt bij).

Wij stellen u voor de vlag als volgt te omschrijven:

Rood, met een witte broekdriehoek, reikend tot het midden van de vluchtzijde; op het wit tegen de broek een rode geopende burcht met kantelen.

De officiële ingebruikneming van de vlag zal gaarne bijgewoond worden door de Heer en Mevrouw Sierksma.

Met bijzondere erkentelijkheid voor uw voornemen, deze ingebruikneming voor ons te accentueren met de aanbieding van een stoffelijk blijk van waardering, zijn wij zo vrij u te verzoeken hiervan af te zien. De door ons op het terrein van overheidsheraldiek verrichte werkzaamheden zien wij bij voorkeur liever niet verbonden met dergelijke gestes, daar de materie wapen en vlag zulks ons inziens niet "verdraagt".

Wij zijn daarom zo vrij u in overweging te geven, inplaats daarvan onze Stichting met een (eenmalige) donatie te steunen, waarmee dan te algemenen nutte werkzaamheden kunnen worden verricht en noodzakelijke onkosten (tekenaars-honoraria bijv.) kunnen worden gehonoreerd.

Met de meeste belangstelling zien wij de verdere ontwikkeling tegemoet en betuigen u inmiddels gaarne ons bijzonder respect.

akkoord				
voor kennisgeving aangevraagd				
besproken				
besloten				
eerst afgevoerd				
geleden op				

Voor de Stichting,

Kl. Sierksma
Kl. Sierksma, voorzitter

*Stichting
van de
overheidsheraldiek
in overheidsheraldiek*

W. van Ham
Van Hoogendorpstraat 10
STEENBERGEN

STEENBERGEN, 9 januari 1969.

Edelachtbare Heren,

Naar aanleiding van uw schrijven van 23 december j.l. betuig ik u mijn dank voor de daarin toegezegde beloning.

Het was mij een voldoening, te kunnen medewerken aan het herstel van het gemeentelijk symbool in zijn oorspronkelijke kleuren en de totstandkoming van een daarmee overeenstemmende vlag.

Moge het de gemeente Etten-Leur gegeven zijn, haar symbolen steeds onder voorspoedige omstandigheden te voeren.

Met de meeste hoogachting,

Uw dw.

Zeer geachte Heer Lohmann,

Naar aanleiding van uw schrijven van 10 dezer over de tekening van de vlag van Etten-Leur gaat hierbij een constructie-schets van de juiste verhouding van de onderdelen (plaatsing van de burcht). Vanzelfsprekend moeten bij uitvoering op groter schaal de verhoudingen naar esthetisch inzicht worden gewijzigd. De vlag moet dus in de lengte midden-door worden gedeeld en daarna nog eens in 3 banen. Op de scheiding tussen deel 1 en 2 vanaf de broek komt dan de burcht. In de hoogte moet de vlag in vieren worden gedeeld. Tussen 1 en 4 komt dan de burcht.

Tot mijn bevreemding heb ik geconstateerd, dat van der Drift in de burchttekening lijnen heeft aangebracht in wit. Dit behoort niet zo en daarom heb ik op mijn constructietekening de burcht in silhouet aangebracht. Uitlijnen in zwart kan ook; doch ik ben daarvan geen voorstander.

Hoogachtend,

Zeer geachte Heer Lohmann,

Hierbij ontvangt u mijn adviezen voor Etten en Hoeven, ieder op een afzonderlijk papier. Etten-Leur mag mij wel een extra-bonus verschaffen, ik heb mij lang moeten bezighouden met zeer minutieus berekeningswerk.

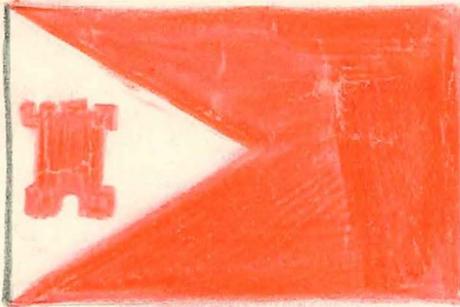
De heer Brekelmans heeft ingestemd met de plaatsing van een artikel over de symbolen van de baroniegemeenten in de volgende "Oranjeboom", waarover ik u reeds terloops heb gesproken. Het is dus de bedoeling, dat de wapens en vlaggen van de baroniegemeenten worden besproken. Derhalve ontving ik graag de gegevens over Prinsenbeek, wel menende, dat ik van Etten thans voldoende afweet. De gegevens kunnen bestaan uit afschriften c.q. fotocopie van de besluiten waarbij wapen en vlag zijn vastgesteld en ook van de rapporten die daartoe hebben geleid. Nu is Prinsenbeek bijna identiek met het oude wapen van Prinsenhage. Graag ook van dat wapen de nodige gegevens. Van beide gemeenten (Etten en Prinsenhage) vernam ik graag de oudste datum waarop een zegel voorkomt met het wapen.

Met vriendelijke groeten en
hoogachting,

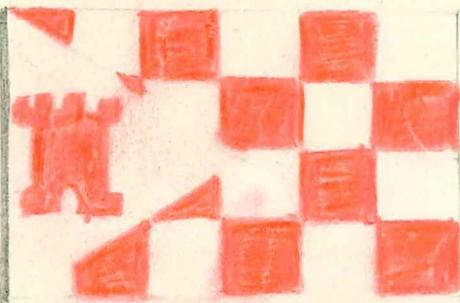
Uw

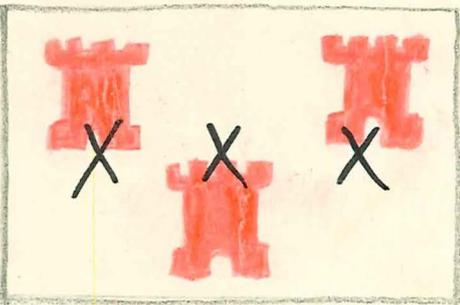
OORSPR.ONTWERP VAN HAM

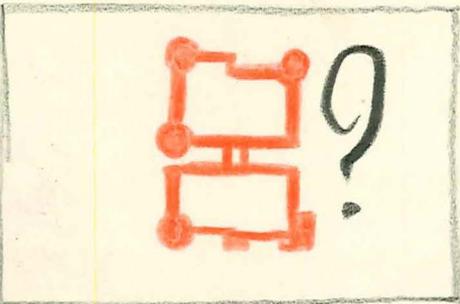
1° AMANDEMENT SIERICKSMA

2° AMANDEMENT SIERICKSMA

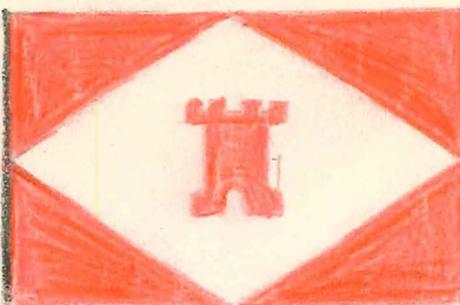

1° ALTERNATIEF SIERICKSMA

2° ALTERNATIEF SIERICKSMA

KASTEEL V.D. HOVTE ?

2° ONTWERP VAN HAM

Gemeente ETTEN — LEUR
INGEKOMEN
22 FEB. 1968

HOGE RAAD VAN ADEL

'S-GRAVENHAGE, 19 februari 1968.
ZEESTRAAT 71b - TEL. 63.85.25. - 18.09.57.

Dossier No. 143/33.

Onderwerp:
Gemeentevlag.

Bijlagen: 1.

Met verwijzing naar Uw schrijven d.d. 27 september 1967, betreffende nevenvermeld onderwerp, heeft de Hoge Raad van Adel de eer U mede te delen, dat hij zich kan verenigen met het door U aangeboden ontwerp voor een gemeentevlag, hetwelk hierbij wordt geretourneerd.

De beschrijving van de vlag zal dienen te luiden als volgt:

"Een rechthoekige rode vlag, waarvan de hoogte zich verhoudt tot de lengte als 2 : 3, en voorzien van een witte gelijkbenige driehoek waarvan de basis de gehele broekzijde beslaat en de top de daartegenover liggende korte zijde raakt; op het wit een rode geopende burcht met vier kantelen."

De Raad zal t.z.t. gaarne in het bezit worden gesteld van een afschrift van het gemeenteraadsbesluit, waarbij de gemeentevlag officieel wordt vastgesteld, alsmede van een afbeelding in kleuren van de vlag, ten behoeve van 's Raads archief.

DE HOGE RAAD VAN ADEL,

[Handwritten Signature]

VOORZITTER

Burgemeester en Wethouders

van

ET T E N S L E U R .

	B	W	W	S	ald. abts.	dr. GR.
...kkoord.						
voor ...vlag aangev.						
...prekas						
...tizen						
...nisi ...						
...nsten						

[Handwritten Signature]

wnd. Secretaris

[Handwritten notes and signatures]

2.0.0.

... van Adel

... van Adel

Etten. Leen 10 april 1968

Beste Leacht Heer Van Mann,

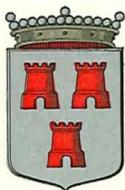
Hierbij de bekeuringen van slag van Etten-Leen, vervaardigd door de heer Van der Brift, en de slechts die gevraagd was bij de brief van het gemeentebestuur naar de Hoge Raad van Adel.

Na het ~~het~~ telefoongesprek van hedenmiddag behoeft er ~~ook~~ niets aan toe te zeggen.

Met dank voor uw bereidwilligheid en vriendelijke groeten

Chohan —

Oswaldestraat 17
Breda

Gemeente Etten-Leur

Aan:
de heer W. van Ham,
Van Hoogendorpstraat 10,
te
Steenbergen (N.Br.).

Uw brief van:

Onderwerp:

Etten-Leur, 23 DEC. 1968
Telefoon (01608) 39 21

In aansluiting aan ons schrijven van 8 maart 1968 delen wij U mede, dat de Dokkumer Vlaggen Centrale onlangs enkele exemplaren van onze gemeentevlag heeft geleverd, zodat wij deze thans in gebruik hebben kunnen nemen.

De vlag is voor het eerst gehesen voor het gemeentehuis bij de ontvangst van Sint Nicolaas op 1 december l.l.

Van het arrangeren van een afzonderlijke plechtigheid ter onthulling van de vlag hebben wij, om voor U begrijpelijke redenen, afgezien.

Voor de medewerking, die U als deskundige bij de totstandkoming van deze vlag hebt verleend, betuigen wij U gaarne nogmaals onze oprechte dank. Naar wij vernamen hebt U nog een belangrijk aandeel gehad in het oplossen van de problemen, die zich bij het vervaardigen van een esthetisch en heraldisch verantwoorde werktekening voor de vlaggenfabriek voordeden. Wij zijn U hiervoor zeer erkentelijk. Overeenkomstig de toezegging in bovenvermeld schrijven hebben wij besloten U een beloning toe te kennen van f 100,-, welk bedrag wij op Uw postrekening nr. 1550396 zullen doen overboeken.

Burgemeester en wethouders van Etten-Leur.

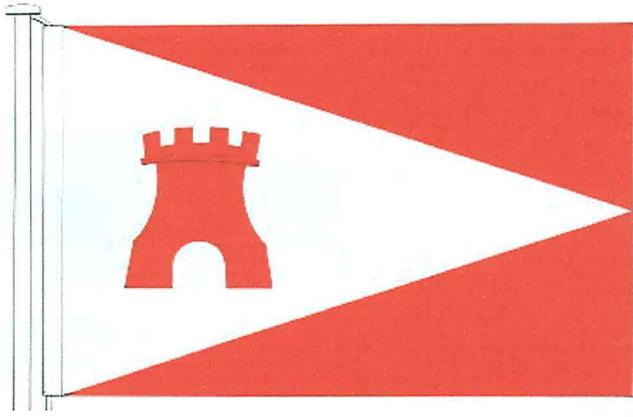
De secretaris,

De burgemeester,

A.P. Snijders.

A.J.A. Oderkerk.

o.
t. JC
c.

De kleuren van de vlag, rood en wit, en de burcht, beide elementen uit het gemeentewapen, wijzen op de historische tradities van de gemeente. Het patroon, de witte driehoek, accentueert de moderne levensstijl van een vooruitstrevende gemeente.